

Slovenski Gospodar.

List ljudstvu v poduk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštno vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 2 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 30 kr., za četrt leta 65 kr. — Naročnina se pošilja upravitelstvu v tiskarni sv. Cirila, kroško ulico št. 5. — Deložniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne tarabe.

Pisarniški listi dobajo se v tiskarni in pri g. Novak-u na velikem trgu po 5 kr. Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo. Za oglasila se plačuje od navadne vrstice, če so natisne enkrat, po 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

Jugoslovansko šolstvo.

(Govor g. državnega poslanca dr. Gregorčeca v državnem zboru dne 17. februarja 1896.)

(Dalje.)

Kar se pa tiče nas Slovencev, naj naslednje povem: Gledé na to, da bi na Moravskem 600.000 Nemcev dobilo svoje vseučilišče in da se je Njega ekselenci sedanjemu naučnemu ministru vredno zdelo premisljevati o ustanovitvi italijanskega vseučilišča, mislim, da smo Slovenci dovolj skromni in ne zahtevamo nič prenapetega, če želimo, da se bivaš pravna akademija v Ljubljani zopet ustanovi, in če zahtevamo, da se na graškem vseučilišču vsaj toliko ozira na nas, kakor na Italijane na vseučilišču v Inomostu. Na inomoškem vseučilišču se predava tudi v italijanskem jeziku in sicer na vseh treh posvetnih oddelkih, tudi na zdravskem. Kaj enakega zahtevamo tudi Slovenci na graškem vseučilišču. Ta visoka šola je namreč nam bližja in razun tega najbolj na jugu od vseh avstrijskih vseučilišč in ima potemtakem namen, da ustreza potrebam prebivalcev južnih dežel in da je tudi temu primerno uravnana.

Na nas Slovence so se v Gradcu prvokrat ozrli l. 1813, ko so tamkaj ustanovili začasno učiteljsko stolico za slovenski jezik. To stolico so l. 1834. na novo uredili ter za njo odločili 400 gld. stare veljave iz deželne zaklada. L. 1867. je začel na tamošnjem modroslovnem oddelku g. dr. Krek kot zaseben učitelj prednašati o slovanskem jeziku in slovstvu; l. 1870. je postal izreden in l. 1874. pa reden vseučiliški profesor. Nj. eksc. sedanjí naučni minister je z odlokom od 2. aprila, štev. 11.734 blagovolił tamkaj ustanoviti slovansko semenišče s 4 ustanovami, z učnimi sredstvi in plačo za vodstvo. Razun tega je nastavlil izvrstnega učitelja slovenskega jezika in v proračunskem odseku izjavil, da bo skrbel za ustanovitev posebne učiteljske stolice za slovenski jezik in slovstvo. V svojem imenu in v imenu svojih slov. tovarišev se sedaj na tem mestu Nj. eksc. g. naučnemu ministru najtopleje zahvaljujem za naklonjenost do nas, katero nam je v tem oziru pokazal. Vendar moram pripomniti, da sedanja ureditev graškega vseučilišča ne odgovarja današnjim potrebam našega ljudstva. Vedno bolj se kaže potreba, da se tudi na drugih oddelkih naj prednaša v slovenskem jeziku, posebno na pravoslovnem.

Za vzgled naj omenim le to, da učne tečaje za babice v Gradcu morejo in smejo slovenske prosilke le tedaj obiskovati, ako imajo spričevalo o znanju nemškega jezika.

Največja potreba za slovenska prednašanja pa se kaže na pravoslovnem oddelku. Uradnikov, ki bi bili popolnoma zmožni slovenskega jezika, vedno bolj in bolj

primanjkuje. Sicer pa so bile na graškem vseučilišču že davno slovenske pravoslavne učiteljske stolice, namreč od leta 1850. do 1854., katerega leta so je zopet zatrli. Dr. Krajnc je prednašal v slovenskem jeziku o državnem zakoniku, dr. Kopač o civilnem procesnem redu in dr. Škedl o kazenskem pravu. Tu se torej ne gre za nič novega, nego le za to, da to, kar smo imeli, zopet dobimo. Sicer pa je Nj. veličanstvo naš presvetli cesar in vladar že pred večimi leti dal najvišje dovoljenje, da se sme dotični izdatek postaviti v proračun.

Zategadelj stavim naslednji predlog: »Vlada se opozarja, naj misli na to, da se na graškem vseučilišču za predmete sodnijskega državnega izpita bivše učiteljske stolice s slovenskim učnim jezikom zopet ustanovijo, dokler se nekdanja pravna akademija v Ljubljani na novo ne ustanovi.«

Sedaj pa preidem na srednje šole. Teh je bilo v preteklem letu 266. Od teh jih je 157 nemških, 58 čeških, 29 poljskih, 9 italijanskih, 4 hrvaške, 2 rusinski. Potemtakem pride ena srednja šola na 53.000 Nemcev, potem na 94.000 Čehov, nadalje na 96.000 Italijanov, potem na 125.000 Poljakov, na 162.000 Hrvatov in na 1.550.000 Rusinov; 200.000 Rumunov in 1.176.535 Slovencev pa nima niti ene narodne srednje šole. V tem oziru se moramo posluževati italijanskih in nemških gimnazij in real. ali se moramo zadovoljevati z dvojezičnimi učilišči ali pa s paralelkami.

Pri tej priliki naj pokažem na nenaravno stanje na Primorskem. Pri zadnji ljudski štetvi so tamkaj nasteli samo 15.206 ljudi z nemškim občevelnim jezikom. Nemški jezik niti na Primorskem ni deželni jezik, vendar obstoji tam 5 nemških srednjih šol, namreč v Pulju, v Trstu in v Gorici, dočim Slovenci in Hrvati nimajo niti ene srednje šole ter morajo svoje sinove pošiljati v italijanske gimnazije in v nemške srednje šole.

Slovanski dijaki imajo tam večino ter morajo zelo velike težave premagovati. Tisti, ki bivajo bližje nemško-slovenski meji, slišijo vsaj dostikrat ljudi nemški govoriti in je torej njih uho privajeno tujim glasovom. Tega pa ni na Primorskem. Bilo bi še lažje prenašati, ko bi naučna uprava tamkaj nastavljala domače učitelje in profesorje, ki bi lahko učencem pomagali v njih materinem jeziku in bi kazali naravno naklonjenost do njih. Ali to se ne zgodi, pač pa nasprotno. Tamošnji profesorji, posebno na srednjih šolah v Gorici, prihajajo večinoma s severa, govoré le nemški in to včasí v popolnoma nerazumljivem narečju.

Svoje vzgojeslovno nezadostno znanje skušajo zakrivati s prenapeto ostrostjo in s prevelikimi zahtevami, in reči moram, včasí s prav posebno neprijaznostjo, da ne rečem, s surovostjo. Edin veliki pogršek v nemški nalogi že zadostuje, da učenec dobi dvojko in takim učencem se večinoma nočejo dovoliti ponavljalnega iz-

pita. Tako je se zgodilo enkrat v Gorici, da so vrgli od 400 gimnazijcev 144, in od 265 realcev 128, to je 48 odstotkov. Zgodilo se je tudi, da je od 71 gimnazijcev v I. razredu jih le 7 prišlo v zadnji razred, od 53 realcev le dva.

Umevno je torej, da so se zaradi tega italijanski kakor tudi slovenski poslanci v goriškem deželnem zboru pritoževali. Sicer je temu vladni zastopnik ugovarjal, pa so mu takoj dokazali resnico. To se mora spremeniti. Srednje šole na Primorskem se morajo tako uravnati, kakor to zahtevajo potrebe domačega slovenskega in italijanskega prebivalstva.

Predlog proračunskega odseka, da se v Pazinu v Istri ustanovi hrvaška srednja šola, je ravno tako upravičen, kakor odklonitev Bareutherjevega predloga, da se opusti, ter dr. Mengerjevega, da se dvojezična nižja gimnazija v Celju drugam prestavi. Pri tej priliki izrekam večini proračunskega odseka najtoplejšo zahvalo, da se je tako moško potegnila za pravice slovenskega naroda. Bareutherjev predlog nasprotuje edino pravi avstrijski državni misli, namreč pravičnosti, ki enako ravna z vsemi narodi.

O predlogu dr. Mengerja pa ni moči razpravljati, vsaj tako dolgo ne, dokler se mu ne posreči najti za novo učilišče v Celju mesta, nalašč pravim mesta, kajti srednja šola vendarle ne spada v kako vas ali trg, mesta pravim, v katerem se steka toliko prometnih cest kakor v Celju, in dokler se mu ne posreči doseči, da Slovenci, ko bomo zapustili Celje, lahko s seboj vzamemo okrajno glavarstvo, depozitni urad, davkarijo, notarijat, državno pravdnitvo, okrajno in okrožno sodišče.

Dokler se mu to ne posreči, ostanemo v Celju. Sicer pa zidamo tamkaj svoj »Narodni dom« in to z lastnim, v Celju pridobljenim in prihranjenim denarjem. Pri tem nam niti ni prišlo na misel, da bi šli v ta namen kronšjarit in beračit izven naše države, to prepuščamo našim nasprotnikom, večinoma odpadnikom, kateri sedaj za svoj »Studentenheim« po nemškem cesarstvu beračijo. Pri tej priliki bi rad povedal svoje mnenje o celjskem vprašanju. (Dalje prih.)

Cerkvene zadeve.

Pridiga

premilostljivega gospoda knezoškofa Mihaela o priložnosti blagoslovitve vogeljnega kamena za novo farno cerkev v Čadramu na praznik obletnice cerkvenega posvečevanja dne 20. oktobra 1895.

(Dalje.)

V Gospodu pobožno zbrani kristijani!

Kader moli sv. cerkev, kakor smo molili mi duhovniki danes pri blagoslovitvi podzidja in vogeljnika za novo farno cerkev: Veni creator Spiritus. Pridi vstvarnik sveti Duh, tedaj nas hoče ona spominjati sv. Duha ne le kot vstvarnika vesoljnega sveta, kot delavca v vidnih stvarih, temveč kot posvečevalca naših duš. Zato ga prosi nadalje: »Pridi sv. Duh vstvarnik, pa obišči duše svojih, in napolni s svojo milostjo srca, katera si vstvaril.« Zares, sv. Duh je stavitelj duhovnega tempelja, je zidavec naše duše. On jo posveti pri svetem krstu, pa jo potrdi pri sv. birmi in jo povzdigne pri vseh drugih sv. zakramentih. Zato piše sv. apostol Pavel: »Ali ne veste, da so vaši udje tempelj svetega Duha, kateri je v vas, katerega imate od Boga, in da niste svoji? Zakaj kupljeni ste za drago ceno.

Častite in nosite Boga v svojem telesu.« (I. Kor. 6, 19. 20).

Sv. Bernard klaravalski je enkrat na god cerkvenega posvečevanja svojo pridigo začel tako le: »Kristijani, današnji god je tudi naš god, ker zadeva tudi nas; zakaj tudi mi smo duhovni tempelji božji.« Pač prav primerno je govoril medeni učitelj cerkveni. Zakaj po sv. krstu smo bili posvečeni v žive tempelje božje, v katerih prebiva Bog sv. Duh. In to posvečenje pri sv. krstu se vrši skoro tako slovesno, kakor se opravlja posvetitev hiše božje ali cerkve iz kamenja, opeke in lesa. Kar se na cerkvenem zidovju godi vidno, kakor se bote prepričali, če včakate posvetitev nove cerkve, kar Vam vsem prav iskreno želim, to se godi v duši duhovno ali nevidno. Cerkevno posvečenje se vrši s skropitvijo z blagoslovljeno vodo, z zaznamovanjem s sv. križem, z maziljenjem in razsvetljenjem. In vse to se ponavlja duhovno v naših dušah pri sv. krstu. Zato je povsem opravičeno Pavlovo vprašanje do Korinčanov: »Ali ne veste, da ste tempelj božji, in da sv. Duh v vas prebiva? In tempelj, ki ste vi, ta je svet.« (I. Kor. 3, 16. 17). Sedaj umejemo tudi besede Kristusove: »Ako me kdo ljubi, bode moje besede izpolnjeval. In moj Oče ga bode ljubil, in bova k njemu prišla, in pri njem prebivala.« (Jan. 14, 23). Ker smo tempelj božji, zato govori božji Vzveličar: »Glej, Jaz stojim pri vratih in trkam. Ako kdo moj glas posluša in mi odpre vrata, vstopil bom k njemu in bom z njim večerjal in on z menoj.« (Apok. 3, 20). Ker je krščen človek tempelj sv. Duha, kaj čuda potem, da je sv. mučenec Leonida svojega sinka, poznejšega učenega Origena, ko so ga prinesli od krsta, poljubil na prsih, rekoč: »Zakaj ne bi čislal te palače sv. Duha!« In ko so sv. devico Lucijo vjeli in hoteli odpeljati na nesramen kraj, da bi ji oskrunili deviško telo, klicala je glasno: »Jaz sem tempelj sv. Duha, ne oskrunajte tega svetišča!«

1. Sedaj pa prisposodobimo, kristijani predragi, vidni tempelj nevidnemu, prisposodobimo duhovni tempelj telesnemu tempelju. Vi bote sedaj zidali novo cerkev. Začeli bote s fundamentom ali temeljem, in bote postavili prav močen in trden zid, ki bode obkroževal ves notranji prostor in bode nosil vse poslopje. Moč in krepkost cerkve bo odvisna od moči in krepkosti podzidja. Čim močnejši bode temeljni zid, tem močnejše bode stala cerkev stoletja in stoletja. Moder mož, pravi sv. Pismo, zida svojo hišo na skalo. In če se ulije ploha, in pridejo vode, in pihajo vetrovi in se vprejo v hišo, ne pade ta, ker je postavljena na skalo. (Mat. 7, 24. 25). Zares, temelj za Vašo novo hišo božjo je, kolikor smo danes sami videli, prav močen in držen.

Toda kaj je pri duhovnem tempelju temelj in zid, ki nosi in vzdržuje vso duhovno stavbo? To je živa sveta vera. Vera v troedinega Boga in v nauke sv. katoliške cerkve je podlaga krščanskemu življenju. »Brez vere je nemogoče Bogu dopadati. Zakaj kdor hoče k Bogu pristopiti, mora verovati, da je, in da je tistim, kiga iščejo, plačnik.« (Hebr. 11, 6). Količnega pomena je sv. vera za kristijana, opisuje sv. apostol Pavel v znamenitem ednajstem in deloma tudi v dvanajstem poglavju svojega duhovitega lista do Hebrejcev. Tu hvali in slavi živo vero svetih očakov, kakor Abelja, Henoha, Noeta, Abrahama, Izaka, Jakoba, Jožefa, potem Mozes, Gedeona, Baraka, Davida, Samuela in drugih pravičnikov, »ki so v veri premagovali kraljestva, delali pravico, dobivali obljube, levom mašili žrela, ki so moč ognja topili, osti meča vhaljali, v boleznih ozdravljali, junaki v boju postajali. Drugi pa so bili mučeni, so izkušali zasramovanje in bičanje, vezi